

ע.ע.

טיוטוקול מס' 26

טישיבת ועדת העבודה

שהתקיימה ביום ד', ח' באב ה'שי"ב - 30.7.52
(בשעה 9.00)

נוכחים:

- ע. גוברין
- ד. בסתוני
- י. הראל
- ז' סברהקי
- ח. למדן
- א. סטופ
- א. שוסטק
- ד. שרי
- ש. תבורי

מוזמנים:

מר עילם - מטעם משרד העבודה

סדר-היום:

העברת עולים לחקלאות, שכונן ותעסוקה

היו"ר ע. גוברין:

אני פותח את הישיבה

עד כמה שאני זוכר, התקיימה הישיבה האחרונה בשאלה שהעמיד מר עילם, כיצד חושבים המטילה ומשרד העבודה לפתור במידה מסוימת את בעיה השיכון גם מבחינת הדאגה להתיישבות ופיזור האוכלוסייה.

מר עילם:

אני מצטרף לשלא נתאפשר לי לקיים את משאלת חברי הועדה למסור בכתב את הצעותי בקשר לנושא הגרון, אני מניח שבעוד ימים מספר נוכל להסציא לחברי הועדה הצעות מעובדות בכתב.

בראשי הפרקים העניין מצטייר בערך כך:

מעטה ולהבא לא יופנו עולים מסערי העליה למקומות השונים באופן רגיל, אלא מתוך בחינה של התאמתם (א) להתיישבות; (ב) לישובים מרוחקים, ורק באחרונה לישובים הנמצאים ליד המרכזים. זה יהיה כלל לגבי העולים הנמצאים כרגע ושייוספו לבוא דרך שערי העליה. אסנם, האמידה שלגבי העולים שיבואו לקיים פעולת את התיישבה לגבי כושרם ללכת להתיישבות, או לישובים מרוחקים הטעונים פיתוח, ולאחרונה לישובים הנמצאים באיזורים המרכזיים - אין זו אמירה גדולה, כי זרם העליה הוא מצומצם, ובחנאים של היום, לפי הספרים הללו, אין לקיים בעולים אלה פעולות בהיקף רציני כפי שהבעיה קיימת. אולם במידה מסוימת, בכל זאת מצטרפים מדי חודש בחודשו מספרים כל שהם של עולים, ואם גם לגבי מספרים אלה לא תיעשה עבודה מתוכננת, ברור שהקשיים בשטח זה עוד יגדלו.

ע.ע.

אשר ליושבים במעברות ושטמפרם הוא רב, באופן אובייקטיבי אבסטרקטי ניתן להרכיב מהם את כל הדרוש מבחינה יסודית לארץ, הן להתישבות והן לאיזורים מרוחקים, אולם ממציאות אין הדבר פשוט כל כך. יש להבדיל בין שני סוגי יושבי מעברות, כלומר, לא הבדלה על פי מצבם, אלא על פי סימני היכר היצוניים: יושבים באהלים ויושבים בצורות שיכון אחרות. במעברות יושבים כיום למעלה מ-40 אלף משפחות, 17 אלף משפחות שוכנות בצריפים בעלי אחי שונה, מהם המניחים את הדעת כמקום מגורים הן מבחינת טיפוס הצריף, גודלו, והן מבחינת אופן עמידת השכונה, ומהם צריפים קטנים בני 19-16 מטר שהזקמו כמסך כל השנים וגם בחורף החולף. לא רק שהצריף קטן ופחות מרווח מהסוג ההאשון, אלא גם עמידתם בשכונה היא עמידה מקרית, ארעית ובלתי רצויה, אולם איך שלא יהיה, איננו סבורים לקיים בשלב הקרוב טיפול כל שהוא כולל לגבי השכונה הזאת. בשני הסוגים הללו לא כללתי את בתי העץ, שהם בתי נורמליים לכל דבר אלא שהחומר שלהם הוא עץ, זהו טיפוס רצוי של דירה, שאינה נופלת מהטיפוס הרגיל של שיכון. לאחר שיחליפו את האהלים, המעוננים עדיין החלפה, הן בבתי והן בצריפים, הרי שנגיע בסוף השנה הגובחת ל-33-34 אלף משפחות היושבות במבני-עץ סכל הסוגים, טובים בינוניים וגרועים, להוציא את אלה היושבים במבני-עץ בקיבוצים שזו בעיה לגמרי אחרת ואינה מחרידה את אחד. ברור שיותר מהחצי יהיו בתי עץ וצריפים טובים שעמידתם טובה, ופחות מהחצי, כ-10 אלפים צריפים שעמידתם אינה כל כך משובחת ושעומדים בעיקר ליד המרכזים הגדולים, אין טעם לשפר עד כדי כך את תנאי הדירור של יושבי הצריפים הנמצאים ליד המרכזים הגדולים, כי על ידי כך נמעט את המשיכה להתישבות ולשוכנים המרוחקים, כלומר, צריך להשלים עם כך לא רק בהכרח, אלא גם מרעת, מתוך הנחה שההזדמנות הטובה ביותר צריכה להינתן למי שמעמיד את עצמו לשרות חיוני בארץ, והשנס הפחות טוב צריך להינתן לאלה היושבים במבני המרכזים.

אם להוריד את מספר היושבים במבני-עץ, ישנם ברגע זה כ-47 אלף משפחות היושבות באהלים, בדרגים, פחונים ומבנים של הצבא הבריטי. בסוף השנה יפחת מספרם ב-9500 משפחות, כלומר, לקראת השנה החדשה מספרם יפחת עוד יותר גם עם הספק השיכון, אילו היינו רוצים לעשות רק מלאכה טכנית, להקים במקום כל אוהל צרף על אגנו מקום, היינו בודאי גוסרים את המלאכה לקראת נובטבר, אולם מאחר שאנו רוצים להרכיב על הרצון הזה כמה כוונות נוספות לגבי הפיזור ולגבי העמדת שכונה כהלכה, הרי שאנו מתירים לעצמנו לראות את הפעולה הזאת כפעולה הנמשכת גם תוך כדי הגשם, על מנת להשיג מכסימום תוצאות, שאני קורא להן צדדיות, אבל אולי הן העיקריות. עם ראשית השנה הבאה, או עם ראשית שנת החקציב הבאה, העמוד בעיה של למעלה מ-30 אלף משפחות אשר חישארנה לשבת בדרגים, פחונים ומבנים של הצבא הבריטי. לגבי משפחות אלו, אנו מעבדים את הענין סופית ויתכן שעוד לפני זאת הכנסת לפגרה, אפשר יהיה להודיע גם לוועדת העבודה על השלמת הסידורים לגבי הסכימה הזאת, כיצד להביא בשנתיים הקרובות לידי חיטול כל המעברות והעברת התושבים לצורת שיכון נורמלי, כולל גם בתי עץ. בעיות לא מעטות מורכבות מהעבודה שלמעלה מ-20 אלף משפחות שוכנות בתי עץ, אין ספק שגם בעתיד התווסף עוד כמות מסוימת על הכמות הגובחת של יושבי בתי-עץ, אבל כמות צנועה למדי ביחס למספרים של עכשיו.

הבעיה הגדולה היא - מה לעשות עם אותן 40 וכמה אלף משפחות השוכנות ברגע באהלים וביתר המבנים, להוציא את אלה היושבים כבר בצריפים בעלי אחי שונה. כפי שאמרתי, קודם כל נקבעה הוראה ששום אדם משערי העליה לא ישלח על פי סימני השילוח שהיו נהוגים קודם, אלא לאחר משני המקומות, או לישוב חקלאי או לישוב מרוחק,

ורק במקרים מיוחדים ליושבים הנמצאים במרכזים, טי שמוכר ומתאים מבחינה אובייקטיבית ללכת להתיישבות, יוצע לו ללכת להתיישבות, אך במידה שאיננו מוכר ואינו מגלה נטיה לכך, יוצע לו ללכת ליושבים המרוחקים. כל האחרים שהם בגיל קשיש, או במצבים אישיים או משפחתיים מורכבים, להם יותר להתישב במרכז הארץ.

ההודעות הזאת של החלפת האהלים משמשת

באופן תיאורטי הודעות לעשות אותו דבר לגבי יושבי האהלים כמו לגבי אלה היושבים או ישבו בערי העליה, אולם אין הדבר דומה בגבי המקרים, הכוונה העיקרית היא שלגבי יושבי הברונים, הפחונים וכדומה תיעשה הסלקציה האובייקטיבית ביד תקיפה יותר - הם מהווים גם מספר גדול של תושבים - ומהם לגייס את המתישבים ביושבי החקלאות או בייזורים המרוחקים, לגבי אלה היושבים באהלים, גם ספאת הזמן המאוחר וגם מנימוקים אחרים, כנראה שבזדקק לשיטה של לחץ ושכנוע כאחד, אם קראתם השבוע בעתונות על הקמת 10 נקודות ישוב חקלאות חדשות, דומני שכמעט כל המתישבים האלה הם חברי ארגונים שנחארגנו במעברות במשך הקיץ, כראש העין בלבד יצאו מתישבים המהווים שני ישובים, מטיבות באר-טוביה - קסטיניה יצא ישוב אחד וכלדסה, כלומר, באופן אובייקטיבי אין לאמר שאיש מן המעברות אינו רוצה ללכת להתיישבות, מתגלה רצון טוב לא במעט, אפילו עם העדות סכומי כסף שחשכו מצידם כדי לקבל בבת אחת מעגל של כלי-משק משוכללים יותר מאשר לפי הטכום הראשון של תקציב התיישבותי, אבל ברור שהנטיה הזאת אינה נטיה המונית ופשוט הקליטה בהתיישבות הוא הב - לא אגיד הרבה יותר גדול, אבל במקצת יותר גדול מאשר הנטיה - ויצטרכו ליצור מידת לחץ ושכנוע כדי לאזן את שתי האפשרויות.

מה הם הקשיים כדי להזיז את העם הזה

להתיישבות בתנאים של היומץ בודאי נעטם בהודעות שונות על כך שישנם הרבה נקודות התיישבות שחטרים בהם מתישבים מסוימים להשלמה. מצב זה סקיף כמעט את מרבית היושבים החדשים, במקרה אחד השלמה של כוודים ובמקרה אחר השלמה של קבוצות גדולות יותר. ההליכה ההמונית להתיישבות הביאה בעקבותיה איזה שידוד מערכות התיישבות, אפילו לא קיבוצית, סחייבת איזה סיגול הרדי של האנשים לחידים מותפים בכפר הבודד, והדבר הזה מושג בכברות רבה לגבי סוג זה של האנשים ההולכים להתיישבות. לא אגיד שום דבר לרעת העולה המתישב, אולם מבחינת חברתית נחל הדבר בקשיים, הנסיגנות ליישב עדות אחדות במקום אחד לא הצליחו. נסיגנות אחרים ליישב בני-עדה אחת, אף הם נכשלו, כי העין שלנו לא הבחינה בין תימנים לחימנים, בין יוצאי כורדיסטן ליוצאי כורדיסטן וכדומה, כלומר, סביבות, כפרים ועיירות שבהם ישנו קודם, צירופי משפחות וכדומה, יש שנוצרו ניגודים חריפים מאוד והיה הכרח להפריד בין הדבקים, כך שבכמה וכמה מקרים נוצרו שברי גרעינים הטעונים השלמה, כלומר, גוף אחד שנוצרו ממנו שני חלקים, אחד נשאר ואחד הולך למקום אחר, כך שלכל אחד מהשניים צריך למצוא מעין בן זוג, דבר שגרם לקשיים די רציניים. ישנו מספר די ניכר של ישובים הטעונים השלמה, וברור כי השלמה היא כעת קשה יותר מאשר המלאכה הטכנית של צירוף ישוב חדש. אילו אפשר היה לסלא באופן מיכני את כל החסר ביושבים החקלאיים החדשים, הרי שאפשר היה למצוא את האנשים טקרב יושבי המעברות, אולם הדברים אינם נעשים באופן סכמטי, ולכן יכול מאוד להתקבל מצב כזה - והוא קיים ברגע הנוכחי - שטנד אחד יושבת במעברת מסוימת קבוצת אנשים הממתינה להתיישבות מתוך חרוה ורצון עצמי, ומצד שני חסר במקום אחר מספר מעין זה של אנשים, ואין זה ניתן למיזוג.

אשר ליושבים החדשים לחלוטין שיוקמו טעירוף של עולים המתלכדים בחוך המעברה מתוך רצון והתחברות חפשיית, אם כי ניתנת זכות קדימה להקמת בתים למתיישבים בחקלאות על פני כל אזור או על סוג אחד של המשתכניה, גם לגבי אלה נשאר איזה גרעון, ואם מותר לדבר סרה לא באלה שיושבים את המלאכה, אלא בגורמי חוץ, העובדה שהכנסת אינה מסהרת לאשר תקציבים - כך היה בשנה שעברה לגבי תקציב הפיתוח וכך היה גם בשנה זו - גורמת למכשולים בברים בדרך הביצוע, אם אנו דנים באביב ובקייץ על נושא זה של התקציב וגוממים את הדיון בסוער שכבר אין להם מקום את המלאכה - ואנו חוזרים משנה לשנה על אותו הדבר. זוהי אחת הסיבות המכבידות בנקודה זו, סכל מקום, למתיישבים היושבים כבר על הקרקע יש מסור ב-3-2 אלפים בית, מלבד אלה שהם כההליך הבנייה, אם אומרים להושיב עוד עולים חדשים על קרקעות המיועדות לחקלאות, ברור שמתווסף עוד מספר בתים כנדרש למענם, ברור שהבתים האלה אינם קמים במאמר-פה, יוצא איפה, אם נלחץ או נאפשר מתוך רצון חפשי לתושבי המעברות לצאת להתישבות, הרי במסך תקופה של 4-8 חדשים הם עוברים מחוש לדיור ארעי לאחר שישבו בדיור ארעי תקופה ארוכה מזו. מזה שנה וחצי הלכו העולים להתישבות למבנים ארעיים, לפחונים אשר העמדו בכוונה כך שאחרי שהבית יוקם במקומו הטבעי ישמש הפחון כבנין משק. לגבי הטרנס החדש, אין כל כוונה שתהיה אפשרות להשיג את המבנים האלה בקנה-מדה מספיק, אני מקווה שי מספר מסויים של פחונים נוכל להעמיד מאלה שנצליח להוריד במקומות אחרים, מספרם בשנה הבאה יהיה גדול, אבל השנה יהיה מספרם מצומצם. להקים צריפי עץ בהתיישבות היא הוצאה עצומה שלא נוכל לעמוד בה. לפי זה, האיש ההולך להתישבות יצטרך לקבל על עצמו תנאי מגורים רעים למשך תקופה מסויימת; אם הוא הולך מתוך רצון, הרי יקבל זאת מתוך רצון, אבל אם ילך במידת מה מאונס - הרי המאבק עם העולים, בפרט עם אלה שגרו עד עתה באיזורים הקרובים לערים, מלבד האכזריות שבו, אינו מבטיח הצלחה רבה, הכוונה היא לפתוח במלחמה זו גם עם יושבי האהלים, אבל לראות את הסיכוי הגדול לא בהם, אלא ב-30 וכמה אלף משפחות אחרות היושבות בצריפי-בד ואלומיניום ופבנים של הצבא הבריטי, ומהם לעשות תוך השנתיים הקרובות את הגיוס המתמיד לכל הנדרש לגבי העליה, ומתסוג הראשון, יושבי האהלים, לעשות זאת רק בחלקים.

חדע אחם חושבים שיותר קל יהיה לרכז להתיישבות דוקא מיושבי השיכון היותר

ז' סברטקי:

מתוקן?

הכוונה היא שליושבי השיכון הנוח יותר יינתן בית, אך לא במרכז, כי אם בהתיישבות חקלאית, או בנקודות מרוחקות, כלומר, יהיה לנו ביד קלפים טובים יותר.

מר עילם:

אשר להצעה שהציעה חברת-הועדה סברטקי בישיבה הקודמת ביחס למפקד, ניתנה בינתיים הוראה לערוך מפקד בכל המעברות, תוך 2-3 שבועות יהיה בידנו סקר הבנוי ממקורות סריים, ולא מתוך העתקת רשימות.

אנו חושבים לפתוח בעוד זמן קצר בפעולת הסברה במעברות, בראש וראשונה בקרב יושבי האהלים, עם רתימת אנשי ההתיישבות לפעולה זו, יתכן שבשלב הראשון של הסברה בקרב יושבי האהלים - שבין כך איננו מתכוונים להצלחה מוחלטת, כי אם רק יחסית - נוכל להתקדם ולאזן את הדרוש, וזאת במידה שחיווצר נכוונה מסויימת.

ח. לטרן:

מדוע אתם מוציאים השנה מכלל חשבון את האפשרות החפשית של שיכון העולים באמצעות החברות השונות. סכום ההלוואה שניתן אינו גדול מהרבה מאשר הסכום שעולה לממשלה השיכון הארעי, כלומר - הלוואה במקום השקעה. מדוע הופיע בתקציב הפיתוח הזה רק סכום שהוא לכיסוי התחייבויות קודמות?

מר עילם:

זה יותר משנתיים שאנו נותנים את מלוא השגם לחברות השיכון לקיים חלק מן הפונקציות של בנין למען העולים. החנאי היה שאנו נותנים משכנתא באמצעות החברה, והעולה בצירוף החברה היו מגייסים את יתר הכסף. תרשו לי לנתח את תוצאות הדבר הזה, ולסרות שיהיו הערות אפיקורסליות על התוצאות, אין כל כוונה לשנות זאת, אלא לחזק את הקו הזה. אנו סיכמנו עם החברות עוד בתחילה, כי נעמיד לרשותן סכום כסף במשכנתא, פרט לקרקע וחמרים, על מנת שהם יראו לבניית השיכון, אך בתנאי שהזכות לקביעת המועדים לא תהיה להן, אלא לאותו גוף הקובע זאת במחלקת הקליטה של הסוכנות. ובכן, מה התפתח? מאחר שהחברות גילו אינטרס ויכולת לעבוד בקרבת המרכזים ולא במרחבים, ברור שנמחזק התהליך של בנין ליד המרכזים בכוח העשייה של החברות, והיה צורך שאגף השיכון יתן משקל שכנגד חזק ממנו לבנייה עצמית באיזורים אחרים, פרט לבנייה בהתיישבות. ופה נחקבל דבר בלתי רצוי: החברות מגייסות כסף מהעולים בזמן שאגף השיכון משכן את העולים בבנינים רק תמורת שכר דירה, במרוצת הזמן נחברר כי שיטה זו לא תתכן, כי גם כבאר-שבע יש באפשרות העולים לתת כסף. החברות גילו רצון לבנות דירות משוכללות יותר, והסבירו זאת בצורה משכנעת למדי. הסכום של המשכנתא שהממשלה נותנת הוא קטן, אולם החברות יחד עם העולים יכולים להרכיב סכום ניכר כדי לאפשר בנייה דירה משופרת יותר. נמשכנו אחרי זאת והסכמנו. החברות בנו סיפוס דירות קטן משוכלל יותר משלנו, אבל במשך הזמן הלכו ובנו סיפוס דירות גדול ויקר יותר. הם הגדילו את חדרה בעוד חדר, היתה זו שאלה של עוד כמה מאות לירות, ובין העולים נמצאו תמיד כאלה שיכלו לקיים את התנאי הזה, כלומר, לא נתקפה עולה בגלל חוסר כסף. משבאו שינויי השערים, הוקפץ פתאום ההפרש המוטל על העולה לסכומים כבידורים, ופה נוצר משבר פנימי בכל העסק.

הכוונה עכשיו היא, ששום עולה לא יצא מאוהל, כדון, פחון וסבגה אחר למבנה טוב יותר - פרט לאלה היוצאים להתיישבות - אם לא תהיה השתתפות בכסף, בין אם יהיה זה באמצעות חברות שיכון ובין אם יהיה זה ע"י אגף השיכון באופן ישיר. הדבר יאורגן ומעטה שום דירה לא חועמד לשום עולה בגד שכר דירה, אלא תמורת השתתפות כספית, אשר תהיה חלויה באיזור ובצורת המבנה. באיזור רחוק השתתפות תהיה נמוכה גם עבור מבנה טוב, ובאיזור קרוב תהיה ההשתתפות גדולה יותר גם אם המבנה יהיה יותר חלק. בודאי תשאלו מה יהיה דינם של אלה שבאמת אין להם כסף, ויש כאלה? קיימת מחשבה לארגן יחד עם קופות המלווה קרן אשר תהיה סיועדת להלוואות לאלה הזקוקים לכך. ההנחה היא שההלוואות הללו תיפדנה בהדרגה באיזה אופן שהוא, אפילו אם צפוי לכך פחת מסויים. עולה שאין לו נימוקים לשבת דוקא במרכזי הארץ, אין לו כסף והוא מתאים לכל דבר בכל המוכנים, ללכת למקום רחוק או להתיישבות. מתן הלוואה זו לשם שיכון תהיה אחד המכשירים של השפעה בכיוון זה.

לגבי השתתפות הקרובות נקבע מהלך הבנייה באופן זה: קודם כל, ההתיישבות. אחר כך כל יתר הצורות באמצעות חברות ובלעדיהן. איזורים מתוכננים על פי הצורך באיכלוס חלקי הארץ השונים, בתנאי שלא נקפח את גמירת העבודה עד החורף, מתוך השתתפות העולים במסגרת קבועים מראש. בנידון זה העבודה תהיה מוכרחה לחזור ולהיות פחות או יותר אמידה, על מנת לא לגזול חמרים רבים, כדי שבאותה כמות חמרים נרבה במספר הבתים.

אני רוצה לבקש את חברי ועדת העבודה, שהם חברי הכנסת, לעשות את כל מה שבאפשרותם על מנת שתקציב הפיתוח במילואו יאושר עוד לפני צאת הכנסת לפגרה. כל מה שאמרחי מותנה באישור תקציב הפיתוח בשלימותו, כי בכוח המקדמה אפשר לעשות רק להסרת האהלים. סתוך קושי ולא כלום על מנת להתחיל לבנות. **בשנייה שתקציב יאושר במסך השבועות הקרובים, אפשר להספיק עוד אותו הזמן להקים מה תקציב הנוכחי לפחות 5 אלפים יחידות דיוור.**

נקודה שניה: בניית שיכונים במסדיים אלה היא גם אלמנט גדול בענייני תעסוקה. אנו ראגנו ללמד אלפי אנשים את מקצוע הבניין וחלק מהם אינו עובד. אם בעל מקצוע ווחיק אינו עובד, לידיעת המקצוע ילנו לא יבולע, אבל אם בעל מקצוע טרי: מפסיק בעבודתו, נשקפת סכנה שיעזוב את המקצוע, וכל העמל יהיה לשוא.

אם אנו מביטים מנקודת ראות התעסוקה, אם אנו מביטים מנקודת ראות השיכון וכל יתר המפעלים, כל נקודה שרק נביט בה תלויה בתקציב הפיתוח. לא אגיד זכלל החיים הכלכליים בארץ אף הם מושפעים טכך, אבל כל הדברים המתוכננים מלשיים בזה.

ג. שר:
אני רוצה להעיר ליו"ר הועדה: בודע לי כי בקשר עם הקריאה הראשונה של חוק הפיצויים לעובדים בקשר עם מה שנאמר בחוק, כי כל הפיצויים שלא שולמו עד לאישור החוק הזה ינהגו בהם לפי החוק החדש, מוכנסים לבתי המשפט ולבנקים כספים לחיסול ענייני פיצוייה בהתאם לחוק הישן, כך שבעקבות הדיון הממושך בחוק, ייווצר מצב חוקי שמספר זיכר של נפגעים יקבלו בין השמשות מחצית הסכום אשר החוק מחייב. על כן, אני מציע שהיו"ר יספור בצורה מתאימה הודעה האומרת, כי הודעה ישנה הצעה בוועדת העבודה לקבוע שחוליה החוק על המקרים שטרם חוסלו יהיה מהיום שהניחו את החוק על השלחן.

היו"ר ע. גוברין:
האם יש התנגדות שאכסור הודעה כזאת לאחר החייעצות עם היועץ המשפטי של משרד העבודה?
(אין התנגדות)

מספיקן שעלינו עוד לשמוע את מר עילם על ענייני התעסוקה, אני מציע לפתוח עתה רק בשאלות בקשר לבעיית השיכון, ואת הוויכוח נערוך בישיבה הבאה.

ז' טברסקי:
ברצוני להעיר כי דבריו של מר עילם בקשר לתקציב הפיתוח יתקבלו בודהי על

דעת פוב חברי הכית. ביחס להעברה לחקלאות, האם יש לכם איזה שהם מספרים, זלנו גם זמניים, על היוצאים לחקלאות, וכיצד מספר זה מתחלק בין אנשי העיר ואנשי המעברות? מר עילם אמר כי היעשה ע"י משרד העבודה בדיקת היוצאים בקשר לתכנית פיזור האוכלוסיה; כיצד בדיקה זו היעשה, לפי איזה ראות דברים, גיליים, מצבים סוציאליים, מספר ילדים וכדומה?

ח. למדן:

הרוצה ולי הוא, כי מאז הדיון על יושבי האהלים בשנה שעברה לא התקדמו בפיתוח הכעיה, אם כי השלינו את עצמנו בשנה שעברה כי החורף לא יגבו כבר באהלים, אם הכנתי נכון, הרי בחורף זה תהיה אפשרות להוסיף מכתימות 5 אלפים יחידות דיור.

מר עילם:

זוהי טעות, כדי למנוע רושם לא נכון, הריני לאמר: אין לאמר שלא התקדמו בשנה שעברה במועד ההתרגשות לגבי יושבי האהלים, מספרם היה 23-24 אלף משפחות, המספר שמדובר עליו עכשיו הוא פחות מאשר 9 אלפים משפחות, ז.א. 14 אלף משפחות כבר אינן יושבות יותר באהלים, הכוונה היא לסיים עם חורף זה את הישיבה באהלים, הוספתי דק כי לגבי אותם המקרים שהחליפת האהלים תהיה כבתים, באותם המקרים ישארו האהלים עד לגמר בניית הבתים, ויתכן שמשפחות אלו תשבנה באהלים גם בדצמבר וגם בינואר, אולם זה יביא את דעתם ודעתנו יותר מאשר אלה היושבים בצריפים, פרשת האהלים מסתיימת וחלק מיושבי הברונות אף הם יצאו מהם במשך אותו פרק זמן, הכוונה לברונות הנמצאים במצב חמור ביותר ובמקומות לא נוחים, עיקר הכעיה העומדת לשתי השנים הקרובות היא, לחסל את יתר הסכנים הבלתי רצויים: ברונות, פחונות וישיבת קולקסיבית של כמה משפחות במבני-הצנא הכריטי.

ח. למדן:

בקשר עם בדיקת המצב לגבי גיוס יוזמה וולנטרית של חברות שיכון לכך ששיכון הקבע לעולים יינתן בצורה בריאה יותר, אני מציעה להקים לצורך פעולה זו ועדה המורכבת מבאי-כוח אגף השיכון, משרד האוצר ומחלקת הקליטה של הסוכנות, שהיא תהיה הפוסקת.

מר עילם:

הענין הזה יהיה מוכרח להעשות במסגרת מחלקת הקליטה של הסוכנות, מחוץ השתתפות מוגברת של משרד העבודה יחד עם מחלקת ההתיישבות של הסוכנות, יחד עם ארגוני ההתיישבות הקיימים בארץ לגבי גיוס והשגת אנשים.

היו"ר ע. גוברין:

אנו עוברים לבעיית התעסוקה.

מר עילם:

מצב העבודה בארץ הוא בערך כזה: משגמר הקטיף - ובקטיף עברו למעלה כ-12 אלף איש - הרי כאיזור מסויים, איזור ההדרים, המתחיל מהדרה וגומר בגדרה-בגדל-אשקלון, נוצר חלל עצום בשטח אפשרויות התעסוקה ברור שמשרד העבודה היה דואג לאיזון העצימות בתחום זה בעונות השנה בצורה כזאת שאיזור ההדרים היה מהווה בשבילנו בעיה ארגונית בחורף. ישנם מקומות יש בהם סיעוט פרדסיה ויותר כוחות עבודה, ולהיפך - אין לאזן כך שבכל המקומות יבואו על טיפוסם הן דורשי העבודה והן הצורך בידיים עובדות בקטיף ובאריזה. זו היתה רק עבודה ארגונית המלווה בהוצאות ארגוניות, לעומת זאת, יתר חלקי הארץ שאין בהם בעיות חורף וקייץ בטובן של גוף כזה של התעסוקה כמו הקטיף, היה צורך לדאוג להם לאיזון בין בחורף ובין בקייץ. האיזון היה בדרך כלל בפיתוח עבודות ציבוריות, כבר בשנה שעברה עוד בטרם שבנו הלך הרוח החקלאי בארץ, דאגנו והעסקנו מספר ניכר של אנשים, גם בקייץ, באיזור ההדרים בעבודות בעלות אופי חקלאי או בטידורים להכשרת הקרקע לעבודה חקלאית, בחוץ מסגרת העבודות הציבוריות וההלואות לרשויות המקומיות דאגנו במיוחד להרחבת כושר התפוקה והשימוש במים במושבת ההדרים על ידי הלואות להרחבת

מטרת של אספקת מים גם לשיכונים שהצטרפו לאיזור וגם למעבדות חקלאיות, דאגנו גם להכנת שטחים ע"י עקירת פרדסים מוזנחים, על מנת שיהיו תאמינים לגידולים חקלאיים בעונה השניה. בקייץ זה אכלנו את הפירות של הפעולה הזאת, אכלנו אותן כולנו כאזרחים, יש לציין כי אספקת הירקות בקנה מידה גדול היא חוצאה לא רק של ההתיישבות המובהקת הוותיקה או החדשה, אלא של האיזור הגידון; גני הירקות של חק"ל וגנים פרטיים של אנשים פרטיים במושבות על שטחים שפנו לצורך זה וסידורי המים שנעשו בשנה שעברה הביאו לכך, דרומה לנס-ציונה לא התפתח העניין בקנה מידה רציני בשטח הירקנות, אבל צפונה סנס-ציונה ועד חדרה, כולל חדרה, נתאפשר לנו לקיים העסקה מלאה, ובסקומות מסויימים ע"י הכרח להביא פועלים מהחוץ, יותר מאשר בימי הקטיף, לעבודות מסויימות - ירקנות, תפוחי-אדמה וכדומה - וזה חייב אותנו שוב פעם לאמץ את הסגולות האגבוניות, מבלי לפעול עבודות ציבוריות. בכל אותו איזור לא הופעלו עבודות ציבוריות עד אמצע או סוף יוני, כלומר, 3 חדשים, המסכנו את העונה החקלאית במושבות רבות, כחלקן עד אמצע יוני, כחלקן עד סוף יוני, וכחלקן אפילו עד ראשית יולי. עבודות אלו העסיקו אלפי פועלים, כך שלא היתה בעיה של חוסר עבודה.

אם נמשיך בתהליך זה אל הכנה לקראת המחר - ויש עוד מה לעשות - בהרחבה נוספת של כושר אספקת המים, בהכשרת שטחים נוספים כחוף עקירת הפרדסים המוזנחים ועוד, הרי שאנו מגדילים לנו לקראת העונה הבאה אפשרויות של המשך העסקה מלאה במשך חצי הקטיף. ~~אם נמשיך~~ גם עונה רצינית בסתיו.

אולם כוחו של מעשה זה לא המפיק להבטיח לנו את כל הזמן בין קטיף לקטיף. כחוצאה מכך אנו נמצאים כיום בסוף יולי במספר סובטלים רשום שהוא כמעט כפול על פני זה שהיה בסועד זה בשנה שעברה. המספר הממוצע שנרשמים יום יום בלשכת העבודה הוא כ-10,500 איש שקיבלו עבודה פחות משבועיים בחודש. מספר דורשי העבודה הוא קטן במקצת על פני המספר שהיה בקייץ החולף. מספר דורשי העבודה ~~העבודה~~ בשאר השנה שעברה היה 26-28 אלף, ומה שארנו לא עובדים, או עובדים ימים מעטים בחודש 5-6 אלפים איש. השנה מספר דורשי העבודה הוא בתנודה של 23 אלף איש בקירוב, שמהם כ-10 אלפים הם השארית שלא בא על סיפוקם. מכך אנו באים למסקנה כי האבטלה גדלה.

במשך שלושת חדשים אלה יכולנו לפעול למען איזון התעסוקה רק בכוח אמצעי אחד, שהיה אזור בתקציב הרגיל שאושר בסועד הנכון - ובו פעלנו - בכיוון של ניצול אפשרויות, או יצירת אפשרויות של עבודות חקלאיות. אולם נזקקנו לעשות משהו שלא על פי הסדר של הכנסת למען איזון התעסוקה באיזורים בלתי מוכשרים לגידול ירקות בצפון הארץ וביתר חלקיה. אם גם באיזור שבו היו העבודות החקלאיות המרובות העבודות הגיעו לקיצוצן, ברור שקפצה העקומה של האבטלה.

אינני רוצה להכביד עליכם בניחוח כולל של מצב העבודה בארץ כחוצאה של ההליכים רבים המתקיימים בארץ.

העובדה שתנועת הבנייה הפרטית היא בקו של הצטמצמות, העובדה שבחשייה יש מעבר משיטה לשיטה באספקת חמרי גלם עם כל הקשיים הכרוכים בכך, לא רק שהקליטה בחשייה פסקה, אלא שיש פה ושם גם פליטה מסויימת, והאלמנט שהיה סגור זאת בכוח עבודות ציבוריות והבנייה הממשלתית, גם הוא התכווץ, כי הדבריה תלויים בתקציב הפיתוח שלא הופעל - כל זה ביחד גרם להנמכה רבה של מצב התעסוקה.

עד שתהיה עונה חדשה, יהיו כמה חדשים קשים. הערכתי היא שאותו מספר של 10,500 טובטלים - נקרא להם לצורך הדיון: מוחלטים - אם תהליך צמצום אפשרויות העבודה לא יתמיד, אלא נראה זאת כמצב סטטי שלא תהיה פחיתה נוספת באפשרויות העבודה, הרי המספר של 10,500 יופחת מחדש, והדבר תלוי כמובן בהפעלת האפשרויות של תקציב הפיתוח, ופה איננו מתכוונן רק לאותם הדברים שהם מוקנים למשרד העבודה בלבד. אני מתכוונן גם לעבודות ציבוריות מוניציפאליות, שאנו משתדלים כמיטב יכולתנו לכווננם לאפיקים פרודקטיביים המכניסים אפשרויות לעתיד, או עבודות ציבוריות ישירות של הממשלה, כמו: סלילת כבישים וכדומה, אבל בעיקר אלמנטים של פיתוח שיש עמם תעסוקה של יתר הענפים, אולי העיקריים, של תקציב הפיתוח. כל מפעל פיתוח המים הוא רזרבואר גדול של תעסוקה לאלפי אנשים. "מקורות" מעסיקה כבר כיום כאלפיים איש. המבנים השונים של מוסדות בריאות ממשלתיים, שיכון עממי, שיכון עולים וכדומה, כל אלה הם הזדמנות גדולה לתעסוקה, שכרגע הם מנוצלים באופן מינימלי. כלומר, אם יפעילו את תקציב הפיתוח וינצלו אותו באופן נכון ובמזורז, הרי באופן סטטי הוא מאפשר 8 מיליון ימי-עבודה בשדה בלבד. כדי לא לשנות, על לציין כי 8 מיליון ימי עבודה אלו אינם גוסף על כל מה שעובדים כיום בשדה באותם התחומים, בין בצמצום בין בראשית או בין בסיום, אלא זה כלול. כלומר, תקציב הפיתוח במידה שיופעל, ויופעל כהלכה, אם לא יחולו הרעות מאיזה נימוקים שהם במעגל התעסוקה בארץ, ומאידך יופעל בצורה נכונה ומהירה ככל האפשר מעגל הפעולות הכללות בתקציב הפיתוח - ניתן יהיה להקטין בהרבה את מספר הטובטלים ומספר הנשארים בלי עבודה למעלה משבועיים בחודש יחד מ-10,500 ל-7 אלפים איש, כלומר: כ-3 אלפים פועלים יצאו ממעגל הרזרבות הבלתי משומשות של כוח האדם, וכמובן שהצירקולציה ב-3 האנשים תהיה הרבה יותר בריאה וגם קיומם ישופר במידה רצינית.

במידה סטטיסטית אנו נמצאים בשנה זו כמעבר בין תהליך לתהליך, ואילו לא היה כרוך הדבר בטבל לאנשים, הרי יש בזה משהו חיובי, בעבר נתבזבזו אפשרויות עבודה ללא תקנה; האנשים היו עוזבים את מקומות ההתיישבות והיו הולכים לעבודה שכירה, האנשים היו בעקרים מההתיישבות בכוח הליכתם לעבודה שכירה; אנשים היו מחליפים מקום עבודה במקום עבודה מבחינת הנוחיות, דבר אשר גרם נזק לקידום מפעלים בפלי ערך ראשוני בעניני פיתוח הארץ ויצר קונצנטרציות לא בריאות בענפים שהם בעלי אופי של דחק. יש לציין כי השנה ניתן להשיג תוצאות טובות יותר עם ציבור הטובטלים לגבי נכונות לעבוד בפניות שונות של הארץ, בענפים שבעבר לא השיגו להם פועלים, בעבודות חקלאיות וכדומה, אילו כל אותו תהליך היה נערך בקנה מידה דינמי יותר, הוא היה בלי ספק, גורף את כל האנשים שהוא צריך היה לקבל. מאחר שהדבר לא היה מוכן באותה מידה זה מול זה, נוצרו הקווים הבלתי מאוזנים.

ברצוני לאמר דבר נוסף: ישנו מספר אוביקטים בתקציב הפיתוח שהם בעלי חשיבות ראשונה במעלה ושאינן להתחיל בהם לא מפני שהתכניות אינן סוכנות לכך, אלא בגלל חוסר הגדרה תקציבית, ואם ההגדרה תבוא באיחור, לא נספיק לעשותם. לא רק שפועלים לא יעבדו והעבודה תיפסק, אלא ייגרמנו גם נזקים כספיים, ישירין ובעקיפין. אולם אם יש וודאות שתקציב הפיתוח יאושר תוך שבועיים, אני מקווה שנצליח עוד, מתוך אי-הספק באי-אלו נקודות, לעשות את מרבית העבודה, מתוך מאמץ רב יותר. טכומים שיש להם השפעה ישירה על שוק העבודה, הפעם הם בצמצום רב כשיים לב להתיקרות של כל פעולה ופעולה. אם לראות פלאכות מורכבות כמו בנין או קווי מים המורכבים מחמרים ועבודה, הרי באותה הלירה אפשר לעשות היום מחצית הפעולה מאשר בשנה שחלפה; בעבודות ציבוריות

שהחומר אף הוא הוצאה של עבודה אך לא פרי של הכאה מהחוק, ההפרש הוא בין 1 ל-2/1, כלומר, באותו מספר לירות משלמים פחות ימי עבודה, כך שהתקציבים הקבועים למטרות אלו, יש בהם פחות אפשרויות של תעסוקה.

בסיכום, עם אישור תקציב הפיתוח

אפשר יהיה להבנים למעגל התעסוקה, על שני העסוקים ברגע זה, עוד מספר אלפי פועלים, כבר על יסוד המקדמה הורחב מעגל העבודות הציבוריות בשטחים המוניציפאליים בקנה מידה צנוע, וקנה מידה צנוע יהיה כודאי עד אמצע אוגוסט, ואז בתחיל להתרחב, אני מדגיש: אישור תקציב הפיתוח הוא התכריע לשיפור מצב התעסוקה, לא אגיד שיפור עד כדי ביטול מוחלט של האבטלה, כפי שזה היה בשעתו. זה גם לא פשוט כל כך, אף לא בריא כל כך וגם לא ניתן להעשות, אולם גיסוד - זהו מצב הדברים.

היו"ר ע. גוברין:

אני מבין שאת הוויכוח נערוך בשבוע הבא.

ח. לסדן:

אני מציעה להזמין בשבוע הבא גם את מרכז הלשכות.

היו"ר ע. גוברין:

אין ערך מספיק לבירורים שלנו אם הועדה לא תצליח להטיק מסקנות ולהניחן על שולחן הכנסת, שמיצה ב"כ מרכז הלשכות לא תחדש לנו דבר, ופירושו של דבר רק שהיית הגשת מסקנות הועדה בפני הכנסת.

מר עילם:

מרכז הלשכות אינו יכול לתת לוועדה אינפורמציה יותר רחבה מזה. יכול משרד העבודה, אם הועדה רוצה להעמיק בנושא, אפשר לצייד את הועדה באינפורמציה הרבה יותר רחבה. מרכז הלשכות בשלב הנוכחי הוא גוף המנצל את האפשרויות הניתנות, והן בידי משרד העבודה, מרכז הלשכות לא יהיה גורם המעביר את הועדה באינפורמציה. אם הועדה מעוניינת להעמיק יותר בבקשת התעסוקה, ניתן להמציא לוועדה אינפורמציה רחבה יותר מזה שנתתי.

ח. לסדן:

אין לי תוכנית על מידת האינפורמציה, אם הזמן העומד לרשותנו אינו מספיק, אפשר לבקש מה משרד החקלאות להמציא את דבריו בכתב ולהזמין את מרכז הלשכות. אני מתכוונת לבעיה ספציפית המצב בחודשים הקרובים.

היו"ר ע. גוברין:

אם הועדה רוצה להעמיק בבקשה, אנו יכולים להזמין את האדם היחיד המספיק במשרד העבודה בבקשה זו. לי נראה שלא זוהי הבקשה העומדת לפנינו, אני דואג לדבר אחר, הועדה כולה לא חתיה עלובה בפני דעת הקהל ובפני הכנסת בכך שהגיע למסקנות - ואפילו מסקנות מצויינות - אשר לא תגענה לדעת הקהל; אני מוכן לפנות למרכז הלשכות בבקשה להמציא את הדברים בכתב, אבל למשרד החקלאות מוכרח להיות בירור עם הועדה, אני מציע לדחות את ההצבעה בענין הזמנת מרכז הלשכות לאחר שנשמע את ב"כ משרד החקלאות, אני מוכן לפנות בינתיים למרכז הלשכות בבקשה להמציא את דבריו בכתב.

ח. לסדן:

אני מבקשת להצביע על הצעתו, אני מציעה להזמין את מרכז הלשכות, אם

לא בשבוע הבא, בעוד שבועיים.

30.7.52

היו"ר ע. גוברין:

ישנן שתי הצעות: (1) להזמין את מרכז
הלשכות; (2) לבקש ממנו תזכיר בכתב

ולהחליט על הזמנתם בשבוע הבא.

נתקבלה ההצעה השנייה.

א. טטום:

אני מציע להתחיל היום בוועידה ולהמשיכו
כשייבה הנאה.

ההצעה נתקבלה.

אני מרשה לעצמי לקבוע, כי היו למשרד

העבודה בעזרת חברות השיכון אפשרויות עצומות לבנות אולמים רבים של
יחידות דיור עוד השנה, אך משרד העבודה לא ניצל את האפשרויות הללו.

אני רוצה לקבוע עוד עובדה אחת: בין

העולים היושבים עכשיו בטעברות, כפי שהם יושבים, ישנם יהודים רבים
שיש ברשותם אותו הכסף שאנן חיצתן להם האפשרות ויכולו לטדר לעצמם שיכון.
היהודים הללו לא יבואו למשרד העבודה לטדר זאת, מה שלא כן לגבי חברות.
ישנן חברות שיכון שבעזרת המסילה רכשו חמרי בניין. ישנן חברות שיחד עם
חמרי הבנין הכיבו גם קרקע לבניית אלפי יחידות דיור, אולם החמרים
מובחים, הקרקע עומדת, המשתכנים פונים ורוצים לטדר לעצמם שיכון, אך
אין כל אפשרות לבצע זאת, מדוע משרד העבודה אינו מאפשר לחברות הללו
להתחיל בבניית יחידות דיור?

לפני שנים הווחה המסכתנא של המסילה

גורם חשוב, אני מרשה לעצמי להגיד, שהיום המסכתנא של המסילה אינה
הגורם המכריע, אם המסכתנא היא פחות מאלף לירות, אין לה כל ערך,
אולם במקום לחכות עד שהאינפלציה תעלה, מדוע לא לעשות את המידורים
הדרושים, על מנת שהחברות השיכון תחלנה בבנייה? אם אנו רוצים לסלא
איזה מונקציה, עלינו להגיד לגורם הממשלתי לבוא מיד בדברים עם
חברות השיכון ולהורות להן להתחיל מיד בבנייה.

ח. למדן:

אין לבוא אלינו בטענות על הפיגור
באישור תקציב הפיתוח, ברגע שמביאים

אותו לפני דניס בו, הכנסת אינה יכולה לדון בתקציב הפיתוח לפני
שמביאים אותו.

סעיף השיכון בתקציב הפיתוח של השנה

שעברה לא הוצא במילואו, דמיון? אותה המיכה עלולה להיות גם הפעם -
התקציב מובא מאוחר וברגע שיש פיגור ונכנס החורף, אי-אפשר לבצע
את כל הבנייה.

(הישיבה ננעלה בשעה 11.45)